

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת חיים נחמן ביאליק, שירת נתן אלתרמן)

מארבעת הפרקים עליך לבחור בשלושה פרקים ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – $33\frac{1}{3}$ נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת לענות עליה.

(2) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתובת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-4 (לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות).
אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

שים לב: בשאלות 1-2 אפשר לענות גם על פי הסיפור "צלליות" מאת אמיר גוטפרינד.

1. בסיפורים קצרים רבים בא לידי ביטוי מתח בין תרבויות, בין סגנונות חיים ובין מקומות. תאר מתח כזה בסיפור קצר שלמדת, והסבר את תרומתו להבנת משמעות הסיפור.
2. האם הדמות המרכזית בסיפור קצר שלמדת חופשייה לחיות את חייה כרצונה או שמא היא מושפעת גם מגורמים חיצוניים (סביבה, חברה, משפחה)? הסבר והדגם את דבריך.
3. צלליות / אמיר גוטפרינד
כיצד הבדידות וההשתקה מעצבות את הדמות של הדוד נתן? הסבר והדגם את דבריך.

4. סיפור שלא נלמד

לפניך הסיפור "העץ" מאת נתן זך*. קרא את הסיפור, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

העץ

בערבי הקיץ עומד העץ שבחצר ביתי לפני כאומר: ראה מי אתה ומי אני. אני יש לי כסות עלים רעננים, ואילו אתה עלִיךְ סיפורי בדים. שרכים וצמחים מרובים דבקים בי לאהבה ומטפסים על גזעי, ומי דבק בך? אני כל עלי פונים אל האור, ואילו בראשך רק המולת תעתועי אופל. אני שורשי בעפר וראשי אל על, ואתה מטיפה סרוחה באת ואל העפר תשוב. ומה זכר יהיה לך בעוד אני ניצב כאן על עומדי למשמרת עולם, נטוע במקומי ויכול לכל סופות החורף. והרי אתה, כל רוח מצויה מרעידה אותך עד כפות רגליך, בשעה שבי הרוח שרה ומנגנת מנגינת עלים, ואני מחליף את כתונת העלים אשר לי כל שנה וזו נולדת מחדש, ואילו אתה הולך למכבסה עם בלוייך [בגדיך הבלויים] ושב עימם. מאז, בחלומותיי, אני עומד וכורת עצים. עצים רבים מאוד, ככול הניתן בחלומות. אני מטיל את הגזע הכרות ומנסר אותו לכפיסי [גזרי] עץ שאני עורמם בערמה, ואחר כך אני עומד וקורא בקריאת ניצחון: להסקה [לחימום], להסקה! כשאני מתעורר אני שוכב זמן רב במיטתי, עייף מעמל החלום, ורק שרוש עלי העץ בחצר מרחיש באוזניי. ואילו העץ מציץ מפעם לפעם בחלון, לראות אם עדיין אני מוטל שם במיטתי, עייף מכדי לקום.

אילו ניתן לעצים לגחך, אין ספק שהיה העץ מגחך לעצמו.

(נתן זך, קוף המחט, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2004, עמ' 139)

* נתן זך (1930–2020) – משורר, סופר, מתרגם, חוקר ספרות ומחזאי. חתן פרס ישראל לספרות בשנת 1995. מספריו: "שירים שונים" (1960); "כל החלב והדבש" (1966); "אומרים שממש יפה שם" (2016).

- א. "בערבי הקיץ עומד העץ שבחצר ביתי לפני כאומר: ראה מי אתה ומי אני." (שורה 1)
 כיצד מאופיינים בסיפור ה"אתה" (האדם) וה"אני" (העץ)? הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)
- ב. הסיפור מסתיים במשפט: "אילו ניתן לעצים לגחך, אין ספק שהיה העץ מגחך לעצמו".
 לדעתך, מדוע "היה העץ מגחך"? הסבר והדגם את דבריך. (4 $\frac{2}{3}$ נקודות)

פרק שני – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 5–9 ($33\frac{1}{3}$ נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך":

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

5. ענה על שני הסעיפים א–ב.
- א. בחר בשתיים מדמויות המשנה בטרגדיה שלמדת. הסבר את התפקיד של כל אחת מן הדמויות שבחרת בהנעת העלילה, בהארת הדמות המרכזית ובבניית משמעות הטרגדיה. (21 נקודות)
- ב. בחר באחת מן הדמויות שכתבת עליה בסעיף א, והסבר אם יש לה גם מאפיינים של גיבור טרגי. הדגם את דבריך. ($12\frac{1}{3}$ נקודות)
6. הטרגדיה עוסקת בדרך כלל בנושאים שברומו של עולם ו/או בסוגיות עקרוניות הנוגעות לחיי האדם והחברה. מהו הנושא (או הנושאים) שברומו של עולם ו/או הסוגיה העקרונית (או הסוגיות העקרוניות) הנוגעת לחיי האדם והחברה בטרגדיה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך כתוב כיצד הנושאים ו/או הסוגיות האלה באים לידי ביטוי באמצעות שתיים מן הדמויות במחזה.
- מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)**
7. מחזות מודרניים רבים מנפצים אשליות ומסירים את המסווה מעל האידיאלים המקובלים. האם קביעה זו תקפה גם בנוגע למחזה המודרני שלמדת? הסבר והדגם את דבריך.
8. בחר בשתי סצנות (תמונות) מן המחזה המודרני שלמדת. תאר את הסצנות האלה, והסבר את תרומתן להנעת העלילה ולבניית משמעות המחזה.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך":

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

9. במחזות רבים הדמויות נאלצות להתמודד עם מצב קיצוני.

ענה על ארבעת הסעיפים א-ד.

א. מהו המצב הקיצוני במחזה שלמדת? הסבר והדגם את דבריך. (8 נקודות)

ב. מה אפשר ללמוד על דמות מרכזית במחזה שלמדת מן ההתמודדות שלה עם המצב הקיצוני? הסבר והדגם את

דבריך. ($9\frac{1}{3}$ נקודות)

ג. בחר בדמות משנה*, והסבר אם היא מסייעת לדמות המרכזית להיחלץ מן המצב הקיצוני שעימו היא מתמודדת.

(8 נקודות)

ד. מה אפשר ללמוד על טבע האדם או על טבעה של החברה האנושית מדרכי ההתמודדות של הדמויות עם המצב

הקיצוני? הסבר את דבריך. (8 נקודות)

* שים לב: אם בחרת לענות על פי הטרגדיה "אנטיגונה", לא תוכל לבחור בקראון או באנטיגונה כדמויות משנה.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 10–12 ($33\frac{1}{3}$ נקודות).

שים לב: בשאלות 10–11 אפשר לענות גם על פי הרומאן "1984" מאת ג'ורג' אורוול.

10. המקום, הזמן והתקופה ההיסטורית הם מרכיבים חשובים בעלילה של יצירות רבות. תאר את המקום ו/או את הזמן ו/או התקופה ההיסטורית ברומאן או בנובלה שלמדת, והסבר את תרומתם בבניית משמעות היצירה.
11. בחר מן הרומאן או הנובלה שלמדת בדמות מרכזית שאתה מזדהה עם ההתנהגות שלה ועם עולם הערכים שלה. הסבר מה בהתנהגות של הדמות ובעולם הערכים שלה גורם לך להזדהות זו. הדגם את דבריך.
12. 1984 / ג'ורג' אורוול
הנדסת התודעה האנושית היא אחד מן הנושאים המרכזיים ברומאן "1984". הסבר והדגם שלוש מן הדרכים לעיצוב התודעה האנושית ולשליטה בה, כפי שהן באות לידי ביטוי ברומאן.

פרק רביעי – שירה

(שירת ימי הביניים, שירת חיים נחמן ביאליק, שירת נתן אלתרמן)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 13–23:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים (שאלות 13–18)
ועל שאלה אחת משירת חיים נחמן ביאליק או משירת אלתרמן (שאלות 19–23)
(לכל שאלה – $16\frac{2}{3}$ נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 13–18.

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראַה שְׁמֶשׁ / שלמה אבן־גבירול

ראַה שְׁמֶשׁ לַעַת עֶרֶב אֶדְמָה / כָּאֱלוֹ לְבִשָּׁה תוֹלַע לְמִכְסָּה,
תְּכַשֵּׁט פְּאֵתֵי צֶפּוֹן וְיָמִין / וְרוּחַ יָם בְּאַרְגָּמֹן תְּכַסֶּה,
וְאַרְץ – עֲזָבָה אוֹתָהּ עֲרָמָה / בְּצֵל הַלַּיְלָה תִּלְוִן וְתַחְסָּה,
וְהַשְּׁחֵק אֲזִי קָדָר, כָּאֱלוֹ / בְּשֵׁק עַל מוֹת יְקוּתֵי־אֵל מִכְסָּה.

הסבר כיצד המשורר הופך את האבל האישי שלו לאבל קוסמי (עולמי).

בתשובתך הסבר גם כיצד שתיים מדרכי העיצוב בשיר מדגישות את המעבר מן האישי לקוסמי.

הדגם את דבריך.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְאִטֵּךְ דְּבָרֵי שִׁירְךָ / שלמה אברגבירול

לְאִטֵּךְ דְּבָרֵי שִׁירְךָ, דְּבוּרָה, / אֲשֶׁר קָרִית "שְׁמַע" מִפִּיךָ יִקְרָא,
מִיִּחְדָּת וּמֵאַרְכַּת בְּ"אַחַד" / וּמִתְזַת בְּזִכְרֵךְ רִם וְנוֹרָא,
אֲשֶׁר נָתַן דְּבַשׁ תַּחַת לְשׁוֹנְךָ / וְשֵׁם לְךָ לְהַדִּיף אוֹיְבֵךְ מֵרָחָה.
הֲלֹא אִם אֶת בְּעֵינֶיךָ קִטְנָה - / כְּבוֹדָה אֶת וְלֵךְ מִשְׁפֵּט בְּכוֹרָה.
חֲמוּדוֹת טְהָרוּ אוֹתְךָ, וְאַיְנֵךְ / כְּשֶׁרָץ עוֹף אֲבַל צְפוּר טְהוֹרָה.

"לְאִטֵּךְ דְּבָרֵי שִׁירְךָ" הוא שיר תהילה לדבורה. הסבר והדגם קביעה זו.
מדוע לדעתך המשורר כותב שיר תהילה דווקא לדבורה? נמק את דבריך.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כְּתַנּוֹת פְּסִים / משה אברגבירול

כְּתַנּוֹת פְּסִים לְבַשׁ הַגֵּן / וּכְסוֹת רִקְמָה מְדֵי דְשָׂאוּ,
וּמִעִיל תִּשְׁבֹּץ עֵטָה כָּל עֵץ / וּלְכָל עֵין הִרְאָה פְּלֹאוּ.
כָּל צִיץ חֲדָשׁ לְזִמְנוֹ חֲדָשׁ / יִצָּא שׁוֹחֵק לְקִרְאָת בּוֹאוּ -
אֶךְ לְפָנֶיהֶם שׁוֹשֵׁן עֵבֶר, / מְלֶךְ, כִּי עַל הוֹרֵם כְּסָאוּ.
יִצָּא מִבֵּין מְשֻׁמֵר עָלָיו / וַיִּשְׁנֶה אֶת בְּגָדֵי כְּלָאוּ.
מִי לֹא יִשְׁתָּה יֵינוּ עָלָיו - / הָאִישׁ הַהוּא יִשָּׂא חֶטְאוֹ!

- א. מה מאפיין את התהלוכה המתוארת בשיר? הסבר את תפקידה בשיר. (9 נקודות)
ב. הסבר את הקשר בין הבית האחרון בשיר ובין התהלוכה שכתבת עליה בסעיף א. (7 $\frac{2}{3}$ נקודות)

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

הִים בִּינִי וּבִינְךָ / שמואל הנגיד

הִים בִּינִי וּבִינְךָ / וְלֹא אָטָה לְחִלּוֹתְךָ
 וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֵשֶׁב עַל קְבוּרָתְךָ?
 אָמֵת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֵהִי בּוֹגֵד בְּאַחֲוָתְךָ!
 אָהֵה, אָחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלַי קִבְרְךָ לְעַמְתְּךָ,
 לָךְ מְכָאוֹב בְּתוֹךְ לִבִּי / כְּמְכָאוֹבִי בְּמִיתְתְּךָ.
 וְאִם אָתָּן לָךְ שְׁלוֹם - / וְלֹא אֲשַׁמַּע תְּשׁוּבָתְךָ,
 וְלֹא תִצָּא לְפָנָשֶׁנִּי / בְּיוֹם בּוֹאֵי לְאֲדַמְתְּךָ,
 וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּי / וְלֹא אֲשַׁחֵק בְּקִרְבְּךָ,
 וְלֹא תִרְאֶה תְּמוּנָתִי / וְלֹא אֲרֹאֶה תְּמוּנָתְךָ,
 לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בֵּיתְךָ / וּבִקְבֹר מְעוֹנָתְךָ -
 בְּכּוֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרִיתְךָ,
 וְרוּחַ אֵל תְּהִי נְחָה / עָלַי רוּחְךָ וְנִשְׁמָתְךָ!
 אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סִגְרוּ אוֹתְךָ.
 וְאַנּוּם עַת וְאִיקָץ עַת - / וְאַתָּה לְעַד בְּנוֹמְתְךָ,
 וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפָתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!

הסבר כיצד הניגוד בין חיים למוות בונה את משמעות השיר.

הדגם את דבריך.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

מְלִיצַתִי בְּדֹאגְתֵי הַדּוֹפָה / שלמה אבן-גבירול

מְלִיצַתִי בְּדֹאגְתֵי הַדּוֹפָה / וְשִׁמְחָתִי בְּאַנְחָתֵי דְחוֹפָה,
וְאִם אָרְאָה שְׁחוּק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיתִי שֶׁהִיא מְנִי קְטוּפָה.
”יְדִידִי, הֲלָבֵן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבְכוֹת עָלַי יוֹם הָאֲסִיפָה –
אֲשֶׁר הָיָה לְהַמְשֵׁךְ בְּיַלְדוּת / בְּלַחֵי כַחַבְצֵלֶת שְׁזוּפָה?”
שְׁפִטְנֵי לְבָבִי מְנַעוּרִי / וְעַל כֵּן הֵיטָה נְפֹשִׁי כְּפוּפָה,
וְשֵׁם הַבֵּיץ וְהַמוּסָר מְנָתוֹ / וְנִפְשֵׁי הַחֲרוּצָה שֵׁם קְצוּפָה.
”יִמָּה בָּצַע בְּהַתְקַצָּף? אֲבָל דָּם / וְקוֹה, כִּי לְכָל מִכָּה תִרּוּפָה!
וְיָמָה יוֹעִיל בְּכוֹת עַל הַמְּצוּקִים / וְיָמָה יוֹעִיל לְדַמְעָה הָעֲרוּפָה?”
וְיָמָה אוֹחִיל וְעַד כְּמָה אֶיַחַל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֹאָה תְקוּפָה?
וְטָרָם בּוֹא צָרִי גִלְעָד – וְיָמוֹת / אֲנֹשׁ וְכָאֵב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נְגוּפָה.

האם לדעתך מתקיים בשיר דיאלוג של ממש בין שני הדוברים, או כל אחד מן הדוברים מקשיב לעצמו בלבד?

נמק והדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

חי אֶהְבָּה / טדרוס בן־יהודה אבולעאפיה

חי אֶהְבָּה, צִפְרִים, עוֹפוּ אֵלַי אוֹהֲבִים
וּשְׂאוּ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תּוֹךְ בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,
בִּי תֹאמְרוּ כִּי רַעֲבִים הֵם צִמְאִים, אֲבָל
לְחֵם דְּמָעוֹת וְדָם לֵב אוֹכְלִים שׁוֹאֲבִים,
יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מֵאֶפֶל שְׁפֵל כְּנֶפֶל, וּבֵין
פְּרָעוֹשׁ וְיִתוֹשׁ וְכֹנִים לוֹהֲטִים שׁוֹכְבִים.
חַיּוֹת קְטַנּוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם
מִשְׁתַּקְשָׁקִין שֵׁם כְּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעֵת עוֹגְבִים,
יִשְׂרָק זָבוּב לְדְבוּרָה שֵׁם, וְשֵׁן יִחְרַק
עִקְבָּר, וְיִחְדָּו עָלַי נֶפֶשׁ וְגוֹף אוֹרְבִים.
הַנוֹגְשִׁים צוֹרְרִים אֲצִים, וְהַשׁוֹטְרִים
צוּוּ לְבַל יִתְּנוּ לְחֵם וְהַעוֹרְבִים.

בחר בשתיים מדרכי העיצוב בשיר, והסבר את תרומתן לעיצוב החוויות של הדובר מן הכלא.

ענה על אחת מן השאלות 19–23.

שירת חיים נחמן ביאליק

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

על השחיטה / חיים נחמן ביאליק

<p>בית 3 וְאִם יִשְׁצַדֵּק – יוֹפֵעַ מִיָּד! אֶף אִם־אֲחֲרֵי הַשְּׁמֹדִי מִתַּחַת רִקְיֵעַ הַצֶּדֶק יוֹפִיעַ – יִמְגַר־נָא כִסְאוֹ לְעֵד! וּבְרָשַׁע עוֹלָמִים שְׁמִים יִמְקוּ; אֶף־אֲתָם לְכוּ, זָדִים, בְּחַמְסֶכֶם זֶה וּבְדַמְכֶם חִיוֹ וְהִנָּקוּ.</p>	<p>בית 1 שְׁמִים, בְּקִשׁוֹ רַחֲמִים עָלַי! אִם־יֵשׁ בְּכֶם אֵל וְלֹאֵל בְּכֶם נְתִיב – וְאֲנִי לֹא מוֹצֵאתִיו – הַתְּפַלְלוּ אִתָּם עָלַי! אֲנִי – לְבִי מוֹת וְאִין עוֹד תְּפִלָּה בְּשִׁפְתַי, וּכְבֹּר אֲזַלְתְּ יָד אֶף־אִין תִּקְוָה עוֹד – עַד־מָתַי, עַד־אָנָּה, עַד־מָתַי?</p>
<p>בית 4 וְאֲרוֹר הָאוֹמֵר: נָקָם! נִקְמָה כְּזֹאת, נִקְמַת דָּם יֵלֵד קָטָן עוֹד לֹא־בָרָא הַשָּׁטָן – וְיִקַּב הַדָּם אֶת־הַתְּהוֹם! יִקַּב הַדָּם עַד תְּהוֹמוֹת מַחְשָׁכִים, וְאֶכֶל בַּחֲשָׁף וְחֹתֵר שָׁם כָּל־מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ הַנִּמְקָם.</p>	<p>בית 2 הַתְּלִין! הֵא צֹאֵר – קוֹם שְׁחֹט! עֲרַפְנִי כְּפֶלֶב, לֶף זֶרַע עִם־קַרְדָּם, וְכַל־הָאָרֶץ לִי גֵרָדָם – וְאִנְחֵנוּ – אִנְחֵנוּ הַמְּעֵט! דָּמִי מִתֵּר – הֵף קְדָקֵד, וַיִּזְנַק דָּם רִצַּח, דָּם יוֹנֵק וְשֵׁב עַל־כְּתָנֶתָּהּ – וְלֹא יִמַּח לְנִצָּח, לְנִצָּח.</p>

הסבר את הקריאה של המשורר בבית השלישי בשיר: "וְאִם יִשְׁצַדֵּק – יוֹפֵעַ מִיָּד!" ואת הקשר בינה ובין השיר כולו.

הדגם את דבריך.

שירת נתן אלתרמן

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

יָרַח / נתן אלתרמן

- בית 1 גם לְמֵרָאָה נוֹשֵׁן יֵשׁ רֹגַע שֶׁל הַלְדָּת.
שָׁמַיִם בְּלִי צְפוּר
זָרִים וּמְבַצְרִים.
בְּלִילָה הַסְּהוּר מוֹל חִלּוֹנָךְ עוֹמְדָת
עִיר טְבוּלָה בְּכִי הַצְּרָצְרִים.
- בית 2 וּבְרָאוֹתָךְ כִּי דָרְךָ עוֹד צוֹפָה אֶל הַלָּךְ
וְהֵיִרַח
עַל כִּידוֹן הַבְּרוּשׁ
אַתָּה אוֹמֵר – אֵלֵי, הָעוֹד יִשָּׁנֵם כָּל אֱלֹהֵ?
הָעוֹד מְתָר בְּלַחַשׁ בְּשִׁלּוּמָם לְדָרֵשׁ?
- בית 3 מֵאַגְמִיָּהֶם הַמַּיִם נִבְטִים אֵלֵינוּ.
שׁוֹקֵט הָעֶץ
בְּאֶדָם עֵגִילִים.
לְעַד לֹא תַעֲקֹר מִמּוֹנֵי, אֱלֹהֵינוּ,
תּוֹנֵת צַעֲצוּעֵיךָ הַגְּדוֹלִים.

- א. כיצד באה לידי ביטוי בבית הראשון בשיר השורה הפותחת "גם למראה נושן יש רגע של הולדת"? הסבר והדגם את דבריך. (6 $\frac{2}{3}$ נקודות)
- ב. הסבר את ההבדל בין הבית הראשון בשיר ובין הבתים השני והשלישי בו מבחינת עמדתו הרגשית של המשורר. (10 נקודות)

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ליל קיץ / נתן אלתרמן

בית 1 דומיה במרחבים שורקת.
בהק הספין בעין החתולים.
לילה. כמה לילה! בשמים שקט.
כוכבים בחתולים.

בית 2 זמן רחב, רחב. הלב צלצל אלפים.
טל, כמו פגישה, את הריסים הצעירי.
במגלב זהב פנס מפיל אפים
עבדים שחרים לרחב הרציף.

בית 3 רוח קיץ שטה. עמומה. רוגשת.
על כתפי גנים שפתייה נשפכות.
רע ירקרק. תסיסת אורות וחשד.
רתיחת מטמון בקצף השחר.

בית 4 והרחק לגבה, בנהימה מרעבת,
עיר אשר עיניה זהב מצפות,
מתאדה בזעם, בתימרות האבן,
של המגדלים והכפות.

בשיר זה יש ביטויים לא שגרתיים ואפילו מוזרים: "דומיה במרחבים שורקת", "כוכבים בחתולים", "הלב צלצל אלפים", "טל, כמו פגישה", "רע ירקרק".
הסבר את תפקידם בעיצוב ליל הקיץ והאווירה שמאפיינת אותו.

22. לפניך שיר בלי שם, המתחיל במילים "עוד אָבוא אַל סַפֵּף", מאת נתן אלתרמן. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

בית 1
עוד אָבוא אַל סַפֵּף בְּשִׁפְתַיִם כְּבוֹת.
עוד אֶצְנִיחַ אֵלַיִךְ יְדַיִם.
עוד אמר לך אֶת כָּל הַמְּלִים הַטּוֹבוֹת,
שְׁיִשְׁנֶנּוּ,
שְׁיִשְׁנֶנּוּ עֲדָיו.

בית 2
כִּי בֵיתְךָ הֶעֱנִי כֹה חֲשֵׁף לַעַת לַיִל
וְעָצוּב בּוֹ וְדַאי לְאֵין סוּף.
וְחַיִּי שְׁפָרְעוּ בְּלִי הַגִּיעַ אֵלַיִךְ,
הַסְּגְרוּ לַחֲצוֹת וְלַתּוֹף.

בית 3
אֶךְ פְּתֹאֵם אֶת נוֹגַעַת כַּיָּד מִבְּהִיקָה.
אֶת פּוֹלַחַת כְּזֹכֵר נִשְׁכָּח.
הַדְּמָמָה שֶׁבְּלֵב, בֵּין דְּפִיקָה לְדְּפִיקָה,
הַדְּמָמָה הַזֹּאת
הִיא שְׁלֵךְ.

הסבר את הבטחתו של הדובר לנמענת בשיר.

האם הוא מקיים את הבטחתו? הסבר והדגם את דבריך.

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

שיר משמור / נתן אלתרמן

על פני הֶרְחֹב, אֲשֶׁר הִדְלִיק אֶת הַצִּלְלִים,
עֲכָשׁוּ חֲשֵׁרוֹת הַצִּפְרִים אֵינָן עֲפוֹת,
אֲבָל בַּחֶרֶף מִקּוֹלָן בֵּין הָעֵלִים
כָּל הַשְּׂדֵרוֹת בָּעִיר צוֹנְחוֹת כְּמִטְרָפוֹת.
עֲכָשׁוּ שׁוֹתְקוֹת הֵן, כִּי צְפוֹר אֵין בֵּין עָלִים.
הַחֶשֶׁף בָּא, מוֹאֵר חֲשֵׁמֶל וְגַחְלִים.

הַחֶשֶׁף בָּא, מוֹאֵר חֲשֵׁמֶל שֶׁל אוֹתִיּוֹת.
מוֹאֵר שְׁלֵטִים שֶׁל אוֹתִיּוֹת וְשֶׁל מְלִים.
מֵאֲחוֹרֵי מוֹטוֹת בְּרָזֶל וְחֲבִיּוֹת
נוֹשֵׁם הַיָּם, גָּדוֹל וְזָר כְּבֵית־חֹלִים.
הַחֶשֶׁף בָּא, מוֹאֵר חֲשֵׁמֶל וְאוֹתִיּוֹת.
הַחֶשֶׁף בָּא, מוֹאֵר מְלִים וְגַחְלִים.

שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ הַעֵיפָה, שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ,
שְׁמָרִי חַיִּיהָ, בִּינִתְךָ, שְׁמָרִי חַיִּיהָ,
שְׁעַר רֹאשְׁךָ, עוֹרֶךָ שְׁמָרִי, שְׁמָרִי יָפְיָךָ,
שְׁמָרִי לִבְךָ הַטּוֹב, אֲמַצִּיהוּ בְיָדֶיךָ.

הִנֵּה הָרוּחַ יָד שׁוֹלַחַת וּבְלִי רַחֵשׁ
פְּתֹאֵם חִלּוֹן לְאֵט נִפְתַּח בְּחֶשֶׁכָּה.
אֲמָרִי מִדּוֹעַ אֶת צוֹחֶקֶת כְּמוֹ פֶּחַד,
אֲמָרִי מִדּוֹעַ אֶת קוֹפֹאֵת כְּמוֹ שְׂמֻחָה?
אֲמָרִי מִדּוֹעַ הָעוֹלָם כֹּה זָר עֲדוֹן
וְאֵשׁ וְמִים מִבֵּיטִים בּוֹ מִכָּל צֵד?
אֲמָרִי מִדּוֹעַ בּוֹ מִפְּרָפְרִים חַיִּיהָ
כְּמוֹ צְפוֹר מִבְּהֵלָה בְּתוֹךְ כִּפְיָד?
אֲמָרִי מִדּוֹעַ אֶת מְעוּף וְרַעַד רֵב
כְּמוֹ צְפוֹר בְּחֶדֶר בְּחֶפְשָׁה אֲשֶׁנֵּב?

שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ, כַּחַף שְׁמָרִי, שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ,
שְׁמָרִי חַיִּיהָ, בִּינִתְךָ, שְׁמָרִי חַיִּיהָ,
מִקֵּר נּוֹפֵל, מִגַּג נִדְלָק, מִצַּל חֶשֶׁךָ,
מֵאֲבָן קָלַע, מִסַּכִּין, מִצִּפְרָנִים.
שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ מִן הַשּׁוֹרֶף, מִן הַחוֹתְךָ,
מִן הַסְּמוּךְ כְּמוֹ עֶפֶר וְכִמוֹ שְׂמִים,
מִן הַדּוֹמָם, מִן הַמְּחַכָּה וְהַמוֹשֶׁךְ
וְהַמְּמִית כְּמִי־בֹאֵר וְאֲשִׁי־כִרִים.
נִפְשֶׁךָ שְׁמָרִי וּבִינִתְךָ, שְׁעַר־רֹאשְׁךָ,
עוֹרֶךָ שְׁמָרִי, שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ, שְׁמָרִי חַיִּיהָ.

הָעִיר חֶשֶׁכָּה. אֵין אִישׁ יוֹדַע מַה זֶה עִם.
אֵין עִם יוֹדַע מַה זֶה אִישׁ וּמַה אִשָּׁה.
אֵף בְּחוֹצוֹת, אֵף בְּחוֹצוֹת בְּעָרֵב חֵם,
בְּעָרֵב חֵם הַשֵּׁט כְּצַחֵק וְכִלְחִישָׁה,
רָצִים עַל שְׂתִים הַשְּׂמִים וְהַיָּם
וְהַשְּׂקִיעָה שֶׁנִּפְרָדָה מִן הָעוֹלָם
וְהַדְּגָלִים וְהַשְּׂפָה הַחֲדָשָׁה
הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים, יֵינָם, לְחֻמָּם.

זֶה עָרֵב מְיָץ לְכֹאוֹרָה, זֶה לְכֹאוֹרָה
רַק עָרֵב מְיָץ טוֹב, יְדוּעַ וְיִשְׁוֹן,
שְׂבָא לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לֹא לְמוֹרָא
וְלֹא לְרַחֵשׁ חֲשָׁדוֹת וְדָבָר אֲשֶׁם,
שְׂבָא עִם רֵיחַ תְּבִשִׁילִים וְעִם מְנוּרָה
אֲשֶׁר תָּאִיר עַד אִם נּוֹחַם וְנִישְׁוֹן.
רַק עָרֵב מְיָץ חֵם וְטוֹב הוּא לְכֹאוֹרָה,
רַק עָרֵב מְיָץ חֵם שְׂבָא לֹא לְמוֹרָא.

שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ, לִבְךָ שְׁמָרִי, שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ,
 שְׁמָרִי חַיִּיךָ, בִּינְתֶךָ, שְׁמָרִי חַיִּיךָ,
 אוֹלֵי הָאֲשֶׁר בְּךָ שׁוֹכֵן וְהוּא דְבָשֶׁךָ,
 דְּבָשֶׁךָ הֶחֱם כְּדָמִי לִבְךָ וְדָמְעוֹתַיךָ,
 דְּבָשֶׁךָ הֶחֱם וְהִכְבֵּד וְהִחֲשֶׁךְ--
 הָעֶרֶב בָּא. יָפֶה מִמֶּנּוּ אֵין בִּינְתִים.
 הָעֶרֶב בָּא. הוּא כָּבֵד הִחְלִיף אֶת הַשְּׁמִים.

שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ, הֲלֹא טוֹבוֹת צוֹפֵן הָעֶרֶב
 וְרַק עוֹד אֵין לְדַעַת בְּיַד מִי וְאֵיךְ.
 הֲלֹא הָרוּחַ, שְׂאִינָה מְדַבֶּרֶת,
 לֹא לְחִנָּם רְכוֹת נוֹגַעַת בְּכַתְּפֶךָ.
 בָּאוֹר יָרַח וְחֲשַׁמַּל הָעִיר מוֹאֲרָתָ.
 שְׁמָרִי חַיִּיךָ, בִּינְתֶךָ, שְׁמָרִי נִפְשֶׁךָ.

הֲגִידִי לָמָּה וְאֵל מִי בְּלִי קוֹל בּוֹכָה אַתָּה?
 אֲמָרִי מִנֵּן לָךְ, פְּתִיחַ מֵאֲמִינָה,
 שְׁהַחַיִּים נוֹצְרוּ לֹא לְלַמְּדֵנוּ דַעַת,
 כִּי אִם נוֹצְרוּ כְּדִי לְטַל אֶת הַבִּינָה?
 אֲמָרִי, כִּיצַד? מִדּוּעַ? מִי אָמַר לָךְ זֹאת?
 אֲמָרִי, מִנֵּן? מִי גָלָה לָךְ אֶת הַסּוּד?

הַסְּכָנוֹת רַבּוֹת וּמִסְפָּרָן מֵאָה
 וְהֵן רוֹבְצוֹת אוֹלֵי בְּמַעְגַל אוֹרֵב
 אֶךְ לֹא אוֹתָן, אֶךְ לֹא אוֹתָן אַתָּה יִרְאֶה,
 רַק אֶת נִפְשֶׁךָ הַמְּאֵהָבָה וְהַמְּלֹאָה,
 הַמִּתְחַלְחֶלֶת לְקוֹל צַעַד מִתְקַרֵּב,
 אוֹתָהּ יִרְאֵת, אֶת הַרְפָּה, אֶת הַשְּׂיָה,
 אֶת הָרַעָה, אֶת הָרוֹחֶצֶת בְּדָמֵי לֵב.

בשיר זה האב חרד לגורלה של בתו, ולכן הוא מנסה להראות לה את החיים גם מנקודת מבט אופטימית.
 הסבר והדגם קביעה זו.

בהצלחה!